

“De milieubeweging moet gaan snappen dat duurzaamheid een breed begrip is, waarvan behalve milieu ook rechtvaardigheid deel uitmaakt.” FNV-voorzitter Agnes Jongerius

JAARGANG 1 · NUMMER 6 · SEPTEMBER 2005

Terra

Halverwege
Balkenende

J.P. BALKENENDEWEG
MINISTER-PRESIDENT 2002 - 2005

Natuur
en
Milieu

OPINIEBLAD VAN STICHTING NATUUR EN MILIEU

Open Universiteit Nederland

Het milieu vraagt: kritische denkers en creatieve doeners

■ **Harry Blaas, student
Milieu-natuurwetenschappen**

'Er is niets praktischer
dan een goede theorie'

Studeer Milieu-natuurwetenschappen

- waar en wanneer je wilt
- van cursus tot volledige bachelor- of masteropleiding
- bepaal je eigen studietraject: natuurwetenschap, beleid of gezondheid
- vrijstellingen bij verwante vooropleiding – afgerond of niet!

Vraag de studiegids Milieu-natuurwetenschappen
aan: www.ou.nl/milieu, of bel 045 - 576 28 88

GROENE MAAND September

BUITEN IS HET STEEDS WEER ANDERS

Wat een activiteiten! WWW.GROENEMAAND.NL

Claire

Of je nu keihard klust, zoals ik, of schaamteloos luiert: na de zomervakantie komt onherroepelijk de eerste werkdag. En de bijbehorende vraag: waar ben ik eigenlijk mee bezig? Laat ik maar banketbakker worden in plaats van al dat papier te verplaatsen, verzuchtte een vriendin. Tijdens deze post-zomerbezinging kijkt Terra ook naar het kabinet. Wat heeft Balkenende II halverwege de rit bereikt op het gebied van milieu en natuur (zie p. 16)? We geven een eerlijk antwoord, geen voorspelbaar anti-verhaal. Want, geloof het of niet: deze regering heeft echt een paar dingen bereikt voor het milieu en de natuur. Toch blijkt de algemene teneur bedroevend en kortzichtig. Economie boven alles, het dondert niet hoeveel natuur, energie en lucht dat kost. Schakelde het voltallige kabinet Balkenende maar over op de banketbakkerij. De ministers kunnen vast vreselijk goed taarten bakken.

Claire Tielens
c.tielens@natuurenmilieu.nl

Terra

JAARGANG 1
NUMMER 6
SEPTEMBER 2005

10 Bondgenoot

Vakbond en milieubeweging moeten de handen ineen slaan, betoogt de nieuwe FNV-voorzitter Agnes Jongerius. "Samen kunnen we ver komen."

FOTO: WILLEM MES

22

Watervrees!

Nederland moet het water de ruimte geven. Vooral nog overheerst koudwatervrees.

14 Multistores

Grootgrutter Dirk van den Broek wil enorme winkels bouwen aan de stadsrand. Maar wie zit daar eigenlijk op te wachten?

26

Asfalt

Het advies van de Commissie Nouwen maakt de weg vrij voor meer asfalt, zegt Erik Verhoef van de Vrije Universiteit Amsterdam.

16 Halverwege Balkenende

Het tweede kabinet Balkenende is halverwege de rit. Wat heeft het kabinet tot dusver gedaan voor natuur en milieu? Zelfs de verantwoordelijke ministeries kunnen daar geen antwoord op geven.

FOTO: ROGER CREMERS

28

Koffie

De zuivere koffie van Peeze.

FOTO: WIM VAN GELDEREN

24

Bomen- ridders

Handen af van de stadsboom! Uit liefde voor de verdrukte stadsboom trekken bomenridders de wijken in.

En verder

Nieuws **6** Frank van Pamel en Matthias Giesen **8**
Brieven **19** Goed Leven **20** Landschap in beeld **21**
Berichten van Natuur en Milieu **29** Mirjam de Rijk **31**

Witte schimmel

‘Witte schimmel’ heet de oprukkende nieuwbouw die op steeds meer plaatsen het zicht op fraaie oude dorpskernen ontnemt en daarmee het landschap ontsiert. Dat moet en kan anders, vindt Natuur en Milieu. Daarom wordt op 14 oktober een congres gehouden over ‘organische groei’. Oftewel: hoe kunnen we ervoor zorgen dat dorpsuitbreidingen de aanblik van ons landschap niet verwoesten maar juist versterken?
Zie ook: www.natuurenmilieu.nl

Foto Ronald van den Heerik (HH)

Terra is het opinieblad van Stichting Natuur en Milieu en verschijnt acht keer per jaar.

Redactieadres

Donkerstraat 17
3511 KB Utrecht
Telefoon: 030-2348211/213
E-mail:
redactie@natuurenmilieu.nl

Hoofredactie

Claire Tielens

Eindredactie

Johan Nebbeling
(BLADEN&CO)

Redactie

Pieter van den Brand
Claudia Dekkers

Redactieraad

Duco van Dijk, Jelka Both
en Jeroen Winckers

Bladconcept

Mediapartners, Amstelveen

Vormgeving en productie

BLADEN&CO, Utrecht
(Louis Nouws)

Drukwerk

Hoonte Bosch en Keuning,
Utrecht

Advertenties

AMS Allround Media Services,
Haarlem
Telefoon: 023-5245336
E-mail: amedia@xs4all.nl

Natuur
en
Milieu

Stichting Natuur werkt aan een rijke natuur, een divers landschap en een schone en groene leefomgeving. Wij dragen bij overheden en bedrijven constructieve oplossingen aan voor milieuproblemen. Dat doen we namens u.
www.natuurenmilieu.nl

Telefoon: 030 - 2331328

E-mail:
info@natuurenmilieu.nl

Neem een abonnement op onze gratis tweewekelijkse elektronische nieuwsbrief. Zie www.natuurenmilieu.nl

FOTO: MICHEL WIJNBORG/HH

Langs de akkers

Akkerrandtoerisme. Steeds meer boerenbedrijven laten stroken land onbemest en onbespoten en zaaien wilde bloemen en grassen in. Kale slootkanten maken plaats voor kleurige linten met bloemen, vlinders en vogels. En: ze worden steeds vaker opengesteld. In het Brabantse Maashorstgebied bijvoorbeeld wordt een netwerk van boerenwandelpaden opgezet. Waar boeren hun land openstellen, stromen de wandelaars toe. (CD)

Kort Nieuws

Opruimen Brits kernafval kost 81 miljard

Het opruimen van zeventien verouderde kerncentrales, een opwerkingsfabriek en twee opslagplaatsen gaat Groot-Brittannië tussen de 81 tot 96 miljard euro kosten, zo blijkt uit berekeningen van de Nuclear Decommissioning Authority (NDA).

Met deze cijfers voor het eerste samenhangende opruimprogramma, geeft de NDA de aftrap voor een nationale inspraakprocedure over de toekomst van de kerninstallaties, waarvan de laatste in 2012 moet sluiten. De NDA wil

de opruimoperatie – aanvankelijk geschat op 125 jaar – terugbrengen tot 25 jaar. De pas opgerichte NDA is bang dat komende generaties de kennis niet meer hebben voor het werk, als de opruimoperatie over een langere periode wordt uitgesmeerd.

De voornaamste taak voor de NDA is het vinden van de veiligste manier om radioactief materiaal te verwijderen. Een extra uitdaging is dat, door een tekortschietende administratie, de precieze inhoud van opwerkingsfabriek Sellafield aan de Ierse Zee en opslagplaats

Dounreay in Noordoost-Schotland niet bekend is. Verder moet een alternatief worden gevonden voor Drigg in Cumbria, de enige opslagplaats waar laagradioactief materiaal voor 'eeuwig' mag worden opgeslagen. Drigg ligt echter op een kilometer van de kust die jaarlijks een meter verliest door erosie. Greenpeace vreest dat een versnelde schoonmaak mede is bedoeld om plaats te maken voor een nieuwe generatie van kernreactors. Volgend voorjaar moet er een definitief opruimplan liggen. (LP)

Europa leeft op grote voet

Inwoners van de Europese Unie consumeren 2,2 keer meer natuurlijke grondstoffen dan binnen de Unie beschikbaar zijn. Dat heeft het Wereld Natuur Fonds bevestigd.

Onderzoekers berekenden de 'ecologische voetafdruk' van de inwoners van alle 25 EU-landen. Daarvoor zetten zij het gebruik van natuurlijke hulpbronnen in de EU af tegen het vermogen van de natuur om zichzelf te herstellen. Wat overblijft, is het verbruik. Ofwel: de 'ecologische voetafdruk'.

Inwoners van de EU consumeren veel meer natuurlijke hulpstoffen, zoals hout, dan binnen de EU beschikbaar zijn

FOTO: WWF-CANON/MICHEL GUNTHER

Europeanen hebben gemiddeld 4,9 hectare van de aarde nodig om zichzelf van energie, voeding en andere grondstoffen te kunnen voorzien. De inwoners van de EU, die gezamenlijk 7 procent van de wereldbevolking vormen, gebruiken 17 procent van de natuur-

lijke hulpbronnen in de wereld. Nederlanders steken met een voetafdruk van 4,7 redelijk gunstig af bij het gemiddelde. Zweden en Finland verbruiken het meeste: 7 hectare. Op de voet gevolgd door Estland: 6,9 hectare. (CD)

Hulp bij duurzaam inkopen

Een 'menukaart' helpt inkopers van de overheid om duurzamer diensten en producten in te kopen. De kaart is ontwikkeld door

SenterNovem, het kenniscentrum voor duurzaamheid en innovatie.

De Menukaart Duurzaam Inkopen sluit aan bij een belofte van staatssecretaris Van Geel van Milieu aan de Tweede Kamer. Die zegde eind juni naar aanleiding van een motie toe dat de overheid duurzaamheid voortaan zwaar laat meewegen bij alle inkopen. Op de kaart staan duurzaamheidscriteria voor allerlei soorten inkopen: schoonmaakdiensten, drukwerk, catering, elektriciteit, onderhoud. Stichting Milieukeurmerk hielp mee met het samenstellen van de lijst en de criteria. (CD)

INFOGRAPHIC: ZOLTAN KORAI

Zonnebrandmiddelen met een beschermingsfactor van 20 tot 25. Hoe minder strafpunten, hoe schoner. Hier de vier 'schoonste' en 'vuilste' middelen uit het onderzoek dat Natuur & Milieu samen met Milieudefensie, TNO en de TU Delft liet uitvoeren. De uitgebreide testresultaten staan op www.zonjijgfvrij.nl

Frank van Pamelen

Klik

Internet Explorer. Klik. Wee wee wee punt link met dubbel el punt en el. Klik. De Milieuridders. Klik. Daar gaat-ie. Hou je vast. Beste heren Muntz en Van de Wint. Klopt het dat jullie op zoek zijn naar grote en kleine milieudelicten? Naar schokkende schandalen? Onthullende verhalen? Dan wil ik graag bij deze mijn achterbuurvrouw verlinken. Niet dat ze haar batterijen in de groenbak gooit of zo. Of haar hondje verwaarloost. Welnee. Het is veel erger. Ze smeert zich in! Met zonnebrandcrème! Ik heb het met eigen ogen gezien. Door de zoomlens van mijn fotocamera. Gisteren nog. Maakte ze zomaar zo'n flacon open. Klik. Zonder pardon wreef ze een beschermende laag op haar armen. En haar benen. En haar gezicht. Ik heb daar, als bewijsmateriaal, meteen maar een foto van gemaakt.

Klik. En toen begon de ellende pas goed. Onmiddellijk begon ze dat spul rücksichtslos haar tuin in te zweten. Ook deze foto stop ik in de bijlage. Klik. In no-time hadden de schadelijke stoffen mijn grondwater bereikt. Parabenen, ftalaten, synthetische musken, alles gutste zonder pardon naar de wortels van mijn vaste planten. Ik heb mijn tuin meteen preventief afgegraven, mijn perceel afgezet met lint en geprobeerd mijn buurvrouw dood te schieten. Klik. Maar mijn pistool bleek niet geladen. Inmiddels lopen hier twintig mannen met witte pakken de boel te onderzoeken. Ze hebben nog niks gevonden, zeggen ze. Blijven graven, zeg ik. Te warm, puffen ze. Het is eenendertig graden. Niet dat ik dat merk. Ik draag een jas, een regenbroek, een bivakmuts en een UV-bestendige zonnebril. Hoef ik tenminste niet te smeren. Aan mij valt niks te verlinken. Verzenden mail. Klik.

Matthias Giesen

Door toenemende erosie is bergafwaarts gaan ook niet meer wat het geweest is.

Luchtig lullen over milieu

Rob Muntz (rechts) en Paul Jan van de Wint schokken al tien jaar de natie met programma's als De Rijdende Hufter en God Bestaat Niet. Vanaf 7 oktober zijn de controversiële televisiemakers op Nederland 3 te zien met een nieuw programma over natuur, milieu en dieren: Milieuridders.

Wat moeten we ons bij Milieuridders voorstellen? In het harnas de polder in om padden te helpen oversteken?

Muntz: "Het wordt een soort RTL Boulevard, maar dan over natuur, milieu en dieren. Vanuit een studiosetting schakelen we vlot over van zeehondenjacht naar broeikas effect. De toon is luchtig. We willen zeker niet alleen negatief nieuws brengen."

Van de Wint: "Rob is Albert, ik ben Beau. We hebben het huisdier van de week en de

opsteker van de week. Een fraaie blondine gaat in de rubriek De Planeet Vandaag de diepte in, terwijl je verwacht dat ze het over mode of nagellak gaat hebben. We hebben bovendien een kliklijn ingesteld. We sturen de Broertjes als een soort milieudetectives op de verklikkers af. In een ander onderdeel proberen we de mentaliteit van de milieuactivist bloot te leggen."

Muntz: "Ideeën genoeg. Wat dacht je van Seks voor dieren? Dieren in de bio-industrie hebben namelijk geen seks, dat wist je toch? Gaan we iets mee doen. Misschien dieren de mogelijkheid bieden om eens fijn van bil te gaan. Of in supermarkten karbonades beplakken met schreeuwende stickers: dit is maagdelijk vlees!"

Van de Wint: "We denken er ook sterk over om een waterkrachtcentrale te kopen in

Polen en onze eigen groene stroom te gaan verkopen. Er liggen al leuke opties. Het prijskaartje valt mee: voor 60.000 euro koop je al een puike centrale inclusief personeel. Heb je geen omkijken naar. Behalve dan dat je de plaatselijke penoze moet afkopen om in alle rust stroom te kunnen opwekken."

Klinkt haast zoetsappig in vergelijking met jullie eerdere beeldbuisavonturen.

Muntz: "Klopt. We hebben spijt van al die hufterige televisie die we vroeger gemaakt hebben. Dit is ons goedmakertje naar het grote publiek. Maar even serieus: we blijven natuurlijk gewoon onszelf. Dat weet LLiNK de Nieuwe Omroep ook. Uit marktonderzoek bleek echter dat we onder potentiële kijkertjes toch best gewenst waren."

Van de Wint: "Het is ook niet

zo dat we de controversie bewust opzoeken. We weten gewoon niet hoe het hoort. En we zwepen elkaar op. De som der delen is erger dan de delen afzonderlijk. Dat levert steevast een verontrustend resultaat op. We zitten nog met een dilemma. Stel je voor: de hele uitzending lopen er een paar haantjes over onze desk. Onze kijkers mogen stemmen. Worden ze aan het eind van de uitzending vergast of verhakseld? Moeten we dat laten zien of op het moment suprême op zwart gaan? Ik weet het niet. We kunnen wel wat advies gebruiken. Wat denk jij ervan?"

Meer informatie op www.muntzvandewint.com

*tekst Hans Hulst
foto Wim van Gelderen
Met dank aan de Hortus Botanicus te Amsterdam*

Agnes Jongerius

Bond &

Heeft u eigenlijk iets met natuur of milieu?

“Ik ben opgegroeid in de polder bij Utrecht.

Daar heb ik eindeloos buiten gespeeld.

Kikkervisjes vangen en zo. Natuur staat voor mij voor ontspanning. Ik koop af en toe biologische producten, maar ik ben geen milieufreak.”

“Duurzaamheid zegt mij meer dan milieu. Je moet niet meer opmaken dan voor jouw generatie en jouw deel van de wereldbevolking is weggelegd. Bovendien kunnen we met het begrip duurzaamheid mensen beter bereiken. Want nu worden mensen in milieudiscussies vaak weggedefinieerd. Moet ik geld overmaken naar organisaties die bij de overheid lobbyen voor milieuwetten. Dat biedt mij geen handelingsperspectief. Ik wil zelf aangesproken worden.”

Uw vader was hovenier. Heeft hij u liefde voor de natuur bijgebracht?

“Ja, voor de natuur en voor vakmanschap. Wij gingen elke zaterdag samen naar de markt en daarna inspecteerden we de parken. Geweldig was dat. Vooral als we naar Rhijnauwen gingen, een natuurgebied net buiten Utrecht. ‘Al die bomen zijn van mijn vader!’ dacht ik dan. De grond onder het latere Griffpark bleek op een gegeven moment zo vervuild als de pest. Mijn vader geloofde dat eerst niet. Hoezo vervuild? Er zwemmen toch visjes! In zijn tijd werd er behoorlijk gespoten. Gif hoorde bij de vooruitgang. Die bodemverontreiniging had toch de

reuk van linkse, opruiende praatjes. Later heeft hij zijn ongelijk trouwens wel toegegeven.”

U ging bij de Vervoersbond werken. Niet bepaald een groen bolwerk.

“Dat klopt. Maar het debat over milieu was toen levendiger dan nu, ook in de vakbond. Wij boden tegenwicht tegen Nederland Distributieland. We lieten rapporten schrijven over de belachelijk lage kosten van transport. Hoe garnalen van Nederland naar Marokko werden verscheept om daar gepeld te worden en dan weer terug kwamen. We organiseerden begin jaren negentig discussies tussen vrachtwagenchauffeurs en mensen uit de milieubeweging. Er was een cultuurkloof, absoluut. Het knetterde, maar het leidde ook ergens toe.”

U was tot nu toe vrijwel onzichtbaar op groene onderwerpen. Gaat dat veranderen?

“Ik kan nu wel makkelijk zeggen dat dat gaat veranderen, maar het milieu is binnen de FNV weggezakt. Wij moesten halverwege de jaren negentig reorganiseren. Daardoor hebben we minder milieumensen in dienst en staan we nu op achterstand. We werken ook wel samen met de milieubeweging, maar niet erg zichtbaar. De samenwerking speelt zich namelijk af in de krochten van het SER-gebouw. En de SER-adviezen over milieu krijgen veel minder aandacht dan die over de WAO. Trouwens, ook de milieu-

Agnes Jongerius

Agnes Jongerius werd in 1960 in De Meern geboren. Ze studeerde sociaal-economische geschiedenis in Utrecht. Vervolgens werd ze bestuurder bij de Vervoersbond, de eerste drie jaar als regiobestuurder in Rotterdam met de binnenscheepvaart en het beroepsgoederenvervoer in haar pakket. In 1990 werd Jongerius gekozen in het FNV-bondsbestuur. Sinds 25 mei 2005 is zij de eerste vrouwelijke voorzitter van de vakcentrale.

bondgenoot

Agnes Jongerius, de nieuwe voorzitter van de FNV, is nog niet vaak betraapt op groene uitspraken. Maar natuur en milieu gaan de Utrechtse hoveniersdochter wel degelijk aan het hart. “We moeten slechteriken de goed kant op schoppen.”

beweging zelf kijkt meer naar de overheid dan naar de vakbeweging.”

Dat klinkt niet erg hoopvol.

“Een jaar geleden was solidariteit uit. Tenminste, dat zei iedereen. Met de moeder wanhoop kozen wij het Museumplein als demonstratieplek. We durfden amper op 100.000 mensen te hopen. Wat ik bedoel is: als maar vaak genoeg wordt gezegd dat iets ‘uit’ is, gaat iedereen dat geloven. Maar uit onderzoek van TNO en NIPO is gebleken dat 64 procent van de mensen zich zorgen maakt over het milieu en liever wat minder economische groei wil binnen een duurzame ontwikkeling. Zo’n onderzoek geeft aan dat wij als vakbond opnieuw aan het milieu moeten trekken. En wel in een strategisch *partnership* met de milieubeweging. Wij moeten de kennis van de milieubeweging gebruiken. En de milieubeweging moet gaan snappen dat duurzaamheid een breed begrip is, waar behalve milieu ook rechtvaardigheid deel van uitmaakt. Samen kunnen we ver komen.”

Vindt u dat de FNV een brede vakbond moet zijn, met aandacht voor meer onderwerpen dan loon en sociale zekerheid?

“Absoluut. De FNV is er niet alleen om iedereen een hoger loon te bezorgen. Onze grond-

Niks gaat vanzelf, op sociaal gebied niet en ook niet bij duurzaamheid

waarden zijn solidariteit, rechtvaardigheid en duurzaamheid. In 1998 besloot het congres dat de FNV nooit zal kiezen voor werkgelegenheid boven milieu. Als een bedrijf dicht moet vanwege milieuvervuiling, dan is dat maar zo. Gelukkig gaat het nooit zo rechtstreeks. Maar de kansen voor een hele sector kunnen wel keren door milieuproblemen. Dan komen wij in een spagaat. Bij vervoer lossen we dat op door te zeggen dat het sowieso niet handig is om al die dozen die in Rotterdam binnenkomen zo snel mogelijk door Nederland te vervoeren. Laten we ze liever openmaken en er wat mee doen, dan verdienen we er ook wat aan.”

Gif hoorde bij de vooruitgang

U wilt de basale, praktische zorgen op de werkvloer meer aandacht geven. Milieu zit daar meestal niet bij.

“Mensen worden vaak gezien als werknemers. Maar ze zijn ook ouders, zonen, dochters, buurtbewoners. Kortom, mensen zijn meer dan alleen werknemer. En het blijkt dat veel mensen het belangrijk vinden niet alles in onze generatie op te maken. Als vakbond moeten we dus bredere afwegingen maken. Zo werken we nu in de SER aan het advies “Milieu als kans”. Want duurzaam ondernemen is vaak goed voor de werkgelegenheid. Dat moeten we binnen de FNV praktisch handen en voeten geven.”

De drie P's, people, planet en profit, zijn alle drie belangrijk, zei u in een speech. Hoe maken we dat concreet en afdwingbaar?

“Ik hoor steeds de redenering: ‘als de economie groeit, komt er geld voor sociaal beleid en voor milieu.’ Dat wil ik doorprikken. Niks gaat vanzelf, op sociaal gebied niet en ook niet bij duurzaamheid. Een paar voorlopers spinnen garen bij maatschappelijk verantwoord ondernemen, misschien geholpen door de persoonlijke *drive* van een leidinggevende. Maar dat is niet genoeg om de niet-willers mee te krijgen. Dus moeten we de slechteriken de goede kant op schoppen. Door regels en controle. Door beleid dat met maatschappelijke verontwaardiging is afgedwongen. Dat moeten we nú organiseren. De milieubeweging mag ons vragen of we daarbij helpen.”

Wat heeft u op de milieubeweging aan te merken?

“De milieubeweging is teveel gericht op de overheid en te weinig op het publiek. De FNV en Natuur en Milieu zijn beide met gewasbescherming bezig, maar we werken langs elkaar heen. Dat is zonde. We hebben natuurlijk allebei onze eigen sores: hoe trekken we voldoende mensen aan? We hebben beide een achterban van mannen op hoge leeftijd. Zowel de vakbond als de milieubeweging snakken naar dynamiek.”

De milieubeweging moet de wetenschappelijke kennis aandragen, zegt u. Doet ze dat nu onvoldoende?

“Die wetenschappelijke kennis moet wel onomstreden zijn.”

Wetenschap is nooit onomstreden.

“Dat klopt, maar als we een discussie hebben over Nederland Distributieland wil ik graag dat een paar slimme jongens uit de milieubeweging mij het verschil in inzicht uitleggen. Dat hoeft niet in een A4tje, want ik ben niet dom. Maar ik wil erop kunnen blindvaren. Die discussie over fijn stof: ik snap het niet! Waarom mag een bestaande wijk langs een snelweg niet gerenoveerd worden vanwege de luchtverontreiniging? Kunnen we het probleem van de luchtverontreiniging niet oplossen, in plaats van de bouw stil leggen? Tijdens het Voorjaarsoverleg hielden VNO en bouwend Nederland een pleidooi voor soepeler normen rond fijn stof. Daarna keken ze mij vragend aan: steunde ik hen? Dat was voor mij een *o-help-moment*. Ik heb niet zulke open lijnen met de milieubeweging dat ik even kan bellen hoe het zit.”

Wat vindt u van het milieubeleid van dit kabinet?

“Welk milieubeleid? Van Geel moet zich schamen dat hij zich zo in de hoek laat drukken. Hij was veelbelovend, maar hij heeft er niet veel van gemaakt. Hij legt vooral uit dat milieubeleid even niet kan als het slecht gaat met de economie.”

U hield in de SER een pleidooi voor eerlijke prijzen. Wat vindt u van het advies van de Commissie Nouwen over rekeningrijden?

“Ik vind het knap hoever de Commissie Nouwen gekomen is. Ik ben benieuwd of minister Peijs het lef heeft om het ogenblikkelijk in te voeren. Anders schuift het door naar het volgen-

Wij moeten de kennis van de milieubeweging gebruiken

de kabinet en kunnen we opnieuw beginnen. Zo werkt dat in Nederland: in het regeerakkoord komen geen impopulaire maatregelen. Na een jaar mag een commissie toch onderzoek gaan doen. En dan heb je nog maar een jaar om een wet door het parlement te jagen anders ligt het weer stil.”

Komt er met een vrouw aan het roer van de FNV meer aandacht voor ‘zachte waarden’, waaronder milieu en natuur?

“Niet automatisch. Vrouwen zijn geen betere mensen dan mannen. Ik heb een groot empathisch vermogen en ik kan systematisch aan iets sleuren. Het verlangen om de wereld niet afgekloven achter te laten groeit. *It's in the air.*”

Tekst Claire Tielens

Foto's Willem Mes

Op naar de weidewinkel?

FOTO: PAUL VAN RIEL/HH

Het supermarktconcern Dirk van den Broek wil enorme 'weidewinkels' bouwen aan de randen van de stad. Noordwijk, Hoofddorp, Nieuw-Vennep en Zaandam staan op zijn verlanglijstje. Zet Dirk een nieuwe trend of trekt het concern een (te) grote broek aan?

Tekst René Didde

Multistore noemt president-commissaris Jan van den Broek het concept: een winkel met een vloeroppervlakte van minstens 4.000 vierkante meter. De consument kan er niet alleen terecht voor zijn dagelijkse levensbehoeften, maar ook voor drogisterijartikelen, drank, textiel, koelkasten en televisies. Een reisje boeken of bank- en verzekeringszaken regelen behoren eveneens tot de mogelijkheden.

Dirk ruikt zijn kans nu het kabinet in de Nota Ruimte lagere overheden als gemeenten en provincies meer beslissingsbevoegdheid gunt. Speciaal voor de detailhandel lijkt een liberaal beleid nieuwe mogelijkheden te bieden. "Eindelijk", juicht Dirk. "De kabinetsvisie biedt reële openingen om beter om te gaan met de

snel toenemende problematiek van de bevoorradings van grote supermarkten, parkeerproblematiek, veiligheid en beveiliging, toenemende milieuoverlast en leefbaarheid in stedelijke centra."

Aanslag

Betekenen Dirks plannen de zoveelste aanslag op de schaarse groene ruimte? Met lange files van kooplustigen? Het zal wel loslopen, want voorlopig is Dirk de enige *retailer* die zo hemelshoog juicht over de Nota Ruimte. "Wij gaan in geen geval bomen kappen", zegt bijvoorbeeld Walter Samuels, woordvoerder van de vastgoedafdeling van Ahold. "Wij concentreren ons op het bestaande winkelgebied in de wijken." Ahold heeft net zijn hypernova's in Polen verkocht en kijkt ook allerminst jaloers naar de Wallmarts in de Verenigde Staten. Samuels: "De consument vindt grote winkels leuk, maar het moet ook niet te gek worden. Hij moet wel een beleefde medewerker treffen die weet of er ook sushi's worden verkocht."

Ook Schuitema, moederconcern van onder meer Crooo, blijft bij de vertrouwde leest van voedsel. Wel streeft Schuitema naar meer grotere supermarkten. "Er is een trend van dagelijks boodschappen doen naar wekelijks

of zelfs maandelijks”, zegt woordvoerder Viola Wijnands.

Voorlopig lijkt Van den Broeks initiatief geen navolging te krijgen. Het is de vraag of dat ooit verandert. Op de door Dirk bejubelde vrijheid in de Nota Ruimte valt, juist voor winkels, nogal wat af te dingen. Zo lijken provincies vooralsnog niet van plan ruim baan te geven aan grootschalige winkelvoorzieningen in de vrije ruimte.

Geldermalsen

Begin juli blokkeerde bijvoorbeeld de provincie Gelderland het plan voor een Nationaal Leisure Centrum. Maar liefst 150.0000 vierkante meter aan winkels en fun zou in een Betuws weiland bij Geldermalsen moeten verschijnen. De provincie hield het plan tegen, onder meer omdat er in omliggende plaatsen 5.000 arbeidsplaatsen door zouden verdwijnen.

Gelderland gaat nu een ‘ruimtelijke detailhandelsvisie’ opstellen om plannen te toetsen. Ook de provincie Zuid-Holland wil elk plan met een winkeloppervlak van meer dan 1.500 vierkante meter eerst tegen het licht houden. Jan Fokkema, directeur van de vereniging van Projectontwikkelaars Neprom, denkt dat al deze provinciale toetsingsplannen uiteindelijk tot een restrictief (nationaal) beleid leiden. MKB Nederland, de brancheorganisatie van het midden- en kleinbedrijf, is om vanzelfsprekende redenen in zijn nopjes met de streep door het plan van het Gelderse Leisure Centrum. MKB Nederland is bevreesd voor de wegzuigende werking van deze en andere grootschalige winkels op de winkelvoorzieningen in de binnensteden en wijken.

Goedkope grond

De winkeliers weten zich daarbij gesteund door Corio, een van Nederlands grootste beleggers in winkelvastgoed. “Wij zijn niet blij als in de periferie van de stad op goedkope grond grootschalige winkelcentra verrijzen”, zegt Jan Willem Speetjens, hoofd van de afdeling market research van Corio in Utrecht.

Corio heeft ruim een miljard euro belegd in het winkelvastgoed in tientallen Nederlandse binnensteden en stadsdelen. Het rendement op dat belegd vermogen kan afnemen als er buiten de centra grootschalige winkelcentra en factory outlets verschijnen. “En het gaat al niet goed met de detailhandel. Nu al staat 8 procent van de winkels leeg. Als de weidewinkels een succes worden – wat gezien de ervaringen uit het verleden overigens onwaarschijnlijk is – leidt dat onherroepelijk tot schade aan de bestaande winkelstructuur. We zijn niet tegen vernieuwing, maar we denken dat vernieuwing heel goed mogelijk is in bestaande winkelcentra.”

Genoeg

Volgens de marketingdeskundige van Corio moet zo langzamerhand ook de vraag worden gesteld of Nederland niet genoeg winkelruimte heeft. “Met gemiddeld anderhalve vierkante meter per inwoner leeft Nederland al op grote voet. Geen andere inwoner van Europa heeft zoveel winkelruimte tot zijn beschikking. En volgens ons zit de consument ook niet te wachten op meer en groter en verder weg. Wij hebben juist het idee dat consumenten vooral dichtbij huis willen kunnen kopen.”

In Frankrijk ontsieren foielelijke hypermarchees al sinds jaar en dag de stadsranden. “De Fransman haalt nog wel zijn baguette bij de bakker om de hoek, maar de stedelijke middenstand is nagenoeg weggekwiind”, zegt professor Pieter Hooimeijer van de faculteit ruimtelijke wetenschappen aan de Universiteit van Utrecht. “De hypermarchees, waar je terecht kunt voor producten variërend van siervelgen tot brie, werken met lage grondprijzen, lage bouwkosten en lage bevoorradingskosten. Door de supermarktoorlog staan de Nederlandse foodconcerns niet te trappelen om hypermarkten, maar de roep erom duikt toch elke keer weer op. De marges op non-food zijn nu eenmaal groter. Het zal aan de provincies zijn om de ruimtelijke plannen goed te beoordelen.”

“Nu al staat 8 procent van de winkels leeg”

Lang leve de economie!

Het tweede kabinet Balkenende is halverwege de rit. Wat heeft het kabinet tot dusver gedaan voor de natuur en het milieu? Zelfs de verantwoordelijke ministeries kunnen daar geen antwoord op geven, merkte André de Vos.

Het is typerend. Op de vraag wat het ministerie nu zelf als de belangrijkste milieuprestaties van de afgelopen twee jaar beschouwt, kan VROM na vier weken nog steeds geen antwoord geven. Ook LNV geeft aan dat een lastige vraag te vinden, die 'nogal wat uitzoekwerk' vergt. Tja, als de verantwoordelijke departementen hun eigen loftrampet al niet kunnen steken...

Terwijl er toch best dingen zijn die dit kabinet heeft bereikt op natuur- en milieugebied. Bij de start van Balkenende II in 2003 werd 700 miljoen euro vrijgemaakt voor de Ecologische Hoofdstructuur. Er gaat 800 miljoen naar het Waddenzeefonds en de vermaledijde kokkelvisserij moeten eindelijk hun werk staken. In juni kwam nog eens 300 miljoen euro – bovenop de reeds gereserveerde 500 miljoen – voor verbetering van de luchtkwaliteit. Er zijn nieuwe mestafspraken met de EU gemaakt, de Kaderrichtlijn Water is geïmplementeerd. Toch een aardig lijstje.

Maar het zijn een beetje de spreekwoordelijke voordelen van het nadeel. Het geld voor de EHS kwam er nadat Balkenende I had bezuinigd en een aankoopstop van nieuwe natuur had afgekondigd. De 800 miljoen voor de Waddenzee is compensatie voor de gasboringen. En het extra geld voor de luchtkwaliteit is niet meer dan

een inhaalslag, ingegeven door de alarmerende berichtgeving uit Brussel over de fijnstofproblematiek in Nederland.

Stomverbaasd

“Ik ben stomverbaasd dat dit kabinet dat soort bedragen aan de luchtkwaliteit uitgeeft,” zegt SP-kamerlid Krista van Velzen. “Zulk positief nieuws verwacht je niet van Balkenende II. Aan de andere kant: ze hebben geen keuze. Ik denk ook niet dat dit een keerpunt is in het beleid. Het enige positieve aan dit kabinet is dat het in ieder geval beter is dan toen de LPF er nog bij zat.”

Zelfs die voorzichtige conclusie vindt directeur Teo Wams van Natuurmonumenten aan de gewaagde kant. “Met die 700 miljoen voor de EHS is het drama van Balkenende I rechtgezet. Probleem is dat niet dit kabinet, maar de kamermeerderheid van VVD, CDA en LPF het natuurbeleid lijkt te bepalen. En de Kamer toont een kruideniersmentaliteit. Een hectaretje minder natuur kán altijd.”

Natuur en milieu komen er bekaaid vanaf bij het kabinet Balkenende II. Alle aandacht gaat uit naar de economie. Het aantal (milieu)regels moet omlaag om bedrijven niet te belemmeren in hun ontwikkeling, economische activiteiten en bouwplannen pal naast of in kwetsbare gebieden zijn niet langer taboe en er wordt liever in nieuwe infrastructuur geïnvesteerd om het vastlopende wegverkeer weer in beweging te krijgen, dan in openbaar vervoer.

De nota's Mobiliteit en Ruimte tonen nauwelijks ambities voor natuur en milieu en het Nederlandse voorzitterschap van de EU heeft op natuur en milieugebied weinig opgeleverd: een akkoord over mijnafval en vermindering van de uitstoot van gefluorideerde broeikasgassen.

Milieubalans

De preoccupatie met de economie komt tot uiting in de recente Milieubalans. Energiegebruik en automobilität groeien door, verdergaande groene belastingwetgeving blijft uit, de stikstof- en fosfaatuitstoot is de laatste twee jaar niet gedaald, de Nederlandse CO₂-uitstoot stijgt. Niet voor niets daalt Nederland gestaag op de internationale duurzaamheidsindex van de Universiteit van Yale. Twaalfde in 2001, veertigste in 2005. Maar eerlijk is eerlijk,

De balans van Balkenende

POSITIEF

- 700 miljoen extra voor Ecologische Hoofdstructuur en reconstructie
- 300 miljoen extra voor verbetering luchtkwaliteit
- 800 miljoen naar Waddenzeefonds en stop kokkelvisserij
- handel in No_x en CO₂ van start
- bedrijventoeslag voor biologische bedrijven
- implementatie kader-richtlijn Water

NEGATIEF

- Nota Ruimte (weinig bescherming voor natuur)
- Nota Mobiliteit (weinig aandacht voor openbaar vervoer)
- kernenergie weer in beeld
- gasboringen in Waddenzee
- subsidie zonnepanelen afgeschaft
- groei voertuigkilometers en energiegebruik
- energiebesparing van 1,3 procent per jaar niet gehaald

- aandeel duurzame energie groeit te langzaam
- te trage groei biologische landbouw
- stikstof- en fosfaatoverschotten groeien
- Nederlandse CO₂-uitstoot blijft stijgen

ONDUIDELIJK

- (voornemen) invoering omgevingsvergunning
- aanpassing wet ammoniak en veehouderij
- besluit verpakkingen

Te laat, te weinig of onder dwang van Brussel, zo wordt het milieubeleid van Balkenende II geschetst

in 2002 stond Nederland ook al 34-ste Heel veel slechter kan het blijkbaar niet meer.

Minister Veerman van Landbouw en staatssecretaris Van Geel van Milieu zijn van goede wil, maar krijgen nauwelijks voet aan de grond. “Balkenende en Zalm, de belangrijkste bewindslieden, spreken nauwelijks hun zorg uit over het milieu,” vindt hoogleraar milieueconomie Aart de Zeeuw. “Terwijl het onderwerp bij de bevolking wel degelijk leeft. Kijk naar de discussies over het klimaat en de luchtkwaliteit. Maar er gebeurt niets mee. Zelfs op terrein van innovatie, toch een belangrijk onderwerp bij dit kabinet, speelt milieu amper een rol. Daar kun je een mooie combinatie van economie en milieu maken. Maar die creativiteit zie ik niet.”

“We zijn blij dat de Kaderrichtlijn Water nu eindelijk is geïmplementeerd, maar dat had ook veel eerder gekund,” zegt Rein van der Kluit, directeur van de Unie van Waterschappen. “Er is in drie jaar weinig vooruitgang op dit dossier geboekt.”

Lees verder op pagina 18

*Minister Veerman van Landbouw
en staatssecretaris Van Geel van
Milieu zijn van goede wil, maar
krijgen nauwelijks voet aan de grond*

FOTO: GERHARD VAN ROON/HH

Half miljard voor milieu

Het kabinet wil de komende jaren een half miljard uittrekken voor de verbetering van het milieu, zo is in de aanloop naar Prinsjesdag 'uitgelekt'. Voor duurzame energie zou 400 miljoen euro beschikbaar komen, voor verbetering van de luchtkwaliteit 100 miljoen. De regering wil deze extra uitgaven betalen uit extra aardgasinkomsten. De aardgasinkomsten stijgen met naar schatting 1,5 miljard euro als gevolg van de hoge olieprijs. Daarvan gaat een miljard naar onderwijs. Overigens heeft het kabinet besloten in 2006 de accijns op benzine niet te verhogen.

Technologie

Ook de waterrichtlijn ademt de pragmatische insteek die dit kabinet kenmerkt. Milieu is mooi, als het maar geen rem is op economische ontwikkeling. Van der Kluit: "Het kabinet legt heel zwaar het accent op technologische oplossingen in de waterzuivering. Terwijl we daar al heel ver in zijn. De diffuse vervuilingbronnen – verkeer en landbouw – worden te weinig aangepakt."

Anton van Vilsteren, voorzitter Biologische Landbouw bij LTO, vindt dat de Nederlandse overheid zich 'ontzettend liberaal' opstelt als het gaat om biologische landbouw. En dat is niet positief bedoeld. "We zijn blij met de bedrijventoeslag voor biologische landbouwbedrijven, maar die regeling is veel minder gunstig dan in andere landen. Zo'n opstelling zie je ook bij het debat over genetisch gemodificeerde gewassen. Er worden wel beperkingen aan gesteld, maar Nederland is lang niet zo terughoudend als Frankrijk of Duitsland."

De biologische landbouw maakt momenteel 2 procent uit van de totale sector. De kans dat Nederland de doelstelling van 10 procent in 2010 haalt, is nihil. "De overheid stimuleert de biologische landbouw, maar het gaat niet van harte. Daardoor raakt de sector achterop in Europa."

Niet iedereen deelt het beeld dat Nederland niet meer voorop loopt met het milieubeleid. "Ons was beloofd dat Nederland niet meer steeds een stapje verder zou willen gaan dan het Europese milieubeleid vereist", zegt Wiel Klerken, hoofd milieuzaken bij VNO-NCW. "Dat zien we nog

niet zo terug. Kijk maar naar het verpakkingenbeleid. En als het gaat om vergroening van ons belastingstelsel is Nederland al wereldkampioen."

Kritiekpuntje

Het is een kritiekpuntje van de werkgeversvereniging, die verder 'redelijk tevreden' is over het natuur- en milieubeleid van Balkenende II. Er is waardering voor de wijze waarop wordt gekapt in de regelgeving, met als beste voorbeeld de komst van de omgevingsvergunning. VNO-NCW vindt het goed dat kernenergie weer in beeld komt. "En het Waddenzeebesluit getuigt van realiteitszin."

Hetzelfde geldt voor het besluit van Van Geel om bouwprojecten alleen door te laten gaan als (elders) maatregelen worden genomen waardoor de luchtkwaliteit niet slechter wordt. Klerken vindt het ook prima dat Van Geel strengere eisen wil stellen aan diesels. "Dat is een goede zaak, mits het in Europees verband gebeurt." 'In 2007 zijn lucht, bodem en water weer een stuk schoner dan in 2002. Voor minder doen we het niet.' Zo sprak Pieter van Geel bij de start van de discussie over de Toekomstagenda Milieu. Maar niemand verwacht dat dit kabinet een heel nieuwe lijn zal inzetten. "Eigenlijk begrijp ik niet waarom die toekomstagenda er moet komen," zegt Klerken van VNO-NCW. SP'er Krista van Velzen denkt niet dat er veel gaat veranderen. "Het natuur- en milieubeleid zal alleen verbeteren met een linkse samenwerking. Onze hoop is gevestigd op tussentijdse verkiezingen."

Brieven aan Terra

redactie@natuurenmilieu.nl

FOTO: PETER HILZ/HH

Files (1)

We moeten leren leven met de files, zegt Arie Bleijenberg in Terra 5. Dat roept bij mij het beeld op van een zieke die van z'n dokter hoort dat zijn kwaal ongeneeslijk is. In het betoog van de heer Bleijenberg mis ik vooral de oorzaak van de kwaal. En die is glashelder: de alsmaar groeiende economie. Wie denkt dat de benzine- en autobranche en de wegenbouwers ook willen leren leven met een stabiliserende mobiliteit, zal bedrogen uitkomen. Is het niet het bedrijfsleven dat het hardst roept dat stilstand achteruitgang is?

Dat de overheid tot nu toe alleen maar de groei van het wegverkeer heeft bevorderd, is nog zorgelijker. Maar het allerergste is dat het niet zal blijven bij de files op de autosnelwegen. We worden nu al langzaam voorbereid om te 'leren leven' met het toenemende vliegtuigla-waai van een groeiend Schiphol, met de onbegrensde groei van de steden, met de groei van het aantal mysterieuze ziekten, met klimaatverandering en, last but not least, met de groei van het terrorisme. 'Wie z'n gat brandt, moet op de blaren zitten', zegt het spreekwoord.

Wie daar nooit mee leerde leven, gaat een duistere toekomst tegemoet!

H.J. Wolters, Maarsse

Files (2)

"Als we files eigenlijk geen ernstig probleem vinden, hoeft het niet te verbazen dat we er nog steeds geen oplossing voor hebben gevonden", stelt Arie Bleijenberg. Dat is zeker waar, al heeft jaren lang niemand – en vooral niet de achtereenvolgende ministers van Verkeer en Waterstaat – dat zo openlijk durven zeggen. Deze uitspraak zou echter kunnen suggereren dat het al die tijd louter retoriek is geweest toen vijf ministers op rij beweerden dat ze een eind gingen maken aan de files. Toch zijn er ook aanwijzingen dat ze het (soms) wel degelijk meenden. Zo is er tussen Almere/Naarden en Muiden een extra rijstrook gebouwd bestemd voor carpoolers. Toen echter bleek dat daar geen wettelijke grond voor was, paste de minister niet de wet aan, maar besloot er een rijstrook voor iedereen van te maken. Beprijzing heeft zelfs in

een regeerakkoord gestaan, maar ging vervolgens niet door. Zo ging het met alle goede voornemens: zo gauw er tegenwind kwam zag de minister ervan af. En kwam ermee weg omdat – en daarin heeft Arie Bleijenberg groot gelijk – de file, ondanks alle stoere taal, niet als ernstig probleem werd gezien.

J.S. van Wieringen, Huizen

Duitse windenergie

In Terra 5 beweert de schrijver van een artikel over Duitse windenergie dat in Duitsland de windmolens zorgen voor 4 procent van het totale energieverbruik. In Nederland zou dat volgens hem 0,5 procent zijn. Maar hij spreekt over procenten van het *elektriciteitsverbruik* en dat is heel iets anders dan het totale *energieverbruik*. Het bewust manipuleren met deze cijfers is iets waar de gehele windmolenlobby zich aan bezondigt. Het past een blad als Terra niet om een verkeerde voorstelling van zaken te geven en (naar ik aanneem) bewust de cijfers te manipuleren. Ik ben redelijk fanatiek waar het het behoud van natuur en milieu betreft, maar stoor me enorm aan de verdraaiing van de werkelijkheid. Het doel heiligt niet altijd de middelen!

Henk Barentsen, Biggekerke

Naschrift redactie

U heeft gelijk: de schrijver bedoelde het elektriciteitsverbruik. Onze excuses. Maar van het – al dan niet bewust – manipuleren van cijfers is geen sprake. Noch in het artikel over windenergie, noch in enig ander artikel in Terra.

Winkelen, uitgaan, thuis genieten

Persoonlijk bakkie ...

Biologische koffie is er volop. Die van Simon Lévelt is mijn favoriet. Tot dusver meed ik echter de *coffee pads*, omdat ze per stuk worden verpakt. Onzin toch? Maar sinds de koffiemaker mij heeft verzekerd dat de hoeveelheid gebruikt metaal nog niet in de buurt komt van 1 nietje in 1 theebuiltje, ben ik om. Ook leuk om te melden is dat je sinds dit jaar via de website precies kunt achter-

halen waar je koffie (of thee) vandaan komt. Je leest over de werk- en leefomstandigheden van de arbeiders en bladert door familiekiekjes en foto's van de plantages. Soms staan er links naar de websites van de koffieboeren. De koffie is te koop bij natuurvoedingswinkels en in de 28 Simon Lévelt speciaalzaken. Informatie: 023-5122522 of www.simonlevelt.nl

Knutsel een zonnebloem en vang het licht

Echt een heel leuk cadeau voor kinderen is het 'zonnebloem bouwpakket' van de zonne-energieleverancier Bel-de-Zon. Zet je zelfgebouwde zonnebloem voor het raam of in de tuin en de zonnecel zorgt ervoor dat de bloem gaat draaien. Zo ontdekken kinderen hoe ze de energie van de zon kunnen vangen. En dat het helemaal niet zonnig hoeft te zijn om de bloem te laten draaien. Lezers van Terra kunnen het bouwpakket van 1 september tot en met 31 oktober bestellen via de site van Bel-de-Zon. Het pakket kost € 9,95 excl. € 2,50 verzend- en verpakkingskosten. Een deel van de opbrengst gaat naar Pico Sol, een organisatie die zich inzet voor zonne-stroomprojecten in ontwikkelingslanden.

Informatie: 0900-23533966 of www.beldezon.nl/zonnebloem

Zonnige oplader

Vodafone verkoopt als eerste leverancier van mobiele telefonie een oplader op zonne-energie. Het is een klein plat doosje waarmee je overdag in een paar uur je mobieltje kunt opladen. Handig voor op de boot of tijdens een wandelvakantie. Dankzij de verloopstekertjes past de

lader op alle grote merken telefoons. Je hoeft geen klant van Vodafone te zijn om de oplader te kunnen kopen. De Solar Charger kost € 39,95 en is te koop in de 79 Vodafone City Points en via de online-winkel op de eigen site.

Informatie: 043-3555555 of www.vodafone.nl

Droge benen

Sommige uitvindingen zijn even briljant als eenvoudig. De Rainlegs is er zo eentje. Geen plakkerige regenbroek die je midden in het drukke stadsverkeer over je schoenen moet trekken als de bui losbarst, maar superlichte flappen die je alleen even om moet binden. Ze houden alleen de bovenbenen droog, maar elke fietser weet dat juist die het natst worden. Je

kunt de beschermers opgerold als een riem om je buik kunt dragen. Gaan de druppels vallen, dan trek je ze omlaag. De Rainlegs zijn ook geschikt voor allerlei buitensporten. Ze kosten € 24,95 en zijn onder meer verkrijgbaar bij Bever Zwerfsport, fietswinkels en via de eigen website.

Informatie: 06-26062075 of www.rainlegs.com.

Spaaractie in supermarkten

Van 15 september tot 15 december vindt in vrijwel alle supermarkten (behalve AH, Aldi en Lidl) een spaaractie plaats met biologische producten. Op de verpakkingen zijn actieboekjes met spaarzegels geplakt.

De merken die meedoen zijn Bio+, Oerlemans, Biorganic, CêlaVita, Zonnatura en De Groene Koe (zuivel). Albert Heijn doet niet mee, omdat zij biologische producten onder het eigen huismerk verkoopt. Een vol actieboekje met twintig zegels geeft recht op drie gra-

tis nummers van Grasduinen, TIP Culinair, Top Santé, Ouders van Nu of ZIN of zes nummers Libelle of Donald Duck. Bovendien maakt de spaarder kans op een van de vijf Gazellefietsen. Stichting Natuur en Milieu is de spaaractie begonnen om biologische voeding te promoten. De omzet uit de verkoop van biologische producten steeg in 2004 met ruim 6 procent tot 419 miljoen euro. De actie wordt gesteund door veertig maatschappelijke organisaties.

Voor meer informatie kijk op www.biologischespooractie.nl

Landschap in beeld

Nimmerdor

Stilstaan aan de bosrand. Met je ogen dicht heel diep inademen en proeven hoe lekker de lucht smaakt. Het is heet, bloedheet. De dennenappels zetten hun schubben wijd open en geven een sterke harsgeur af. Daardoorheen iets zwaars van schermbloemen en vingerhoedskruid.

Nimmerdor heet dit landgoed, tussen Amersfoort en Leusden. De naam is een van de woordspelingen waarop de adellijke stichter Everard Meijster (1617-1679) zo gek was. Niet voor niets stond Meijster, die in de nabijheid ook een landgoed met de naam *Doolombergh* stichtte, onder tijdgenoten bekend als De Dolle Joncker.

Dor en droog is Nimmerdor, ondanks de arme zandgrond, zeker niet. Integendeel, het is een weelde van bos, sappige weilanden, dichtbegroeide akkers en hier en daar een waterje. En bij de gelijknamige stoeterij is raspaardensperma te koop.

Het lichaam zoekt op deze warme dag vanzelf de schaduw op. De geest treedt een beetje uit en hangt net boven het licht trillende landschap. Tot hij met een schok op aarde terugkeert bij de sierlijke fietsbrug over de snelweg. Beneden raast een jachtige soort naar onbekende bestemming.

De brug voert naar het aangrenzende landgoed Den Treek. Ook hier is de lucht vol van de geur van bomen en bloemen. Aan het eind van de zomer komt die van rijpe bramen er nog bij. En daarmee ook de opgetogenheid dat je van de overvolle struiken zoveel mag eten als je wilt.

Ergens op een volstrekt niet-strategische kruising staat Jacco met zijn karretje. Hij verkoopt zelfgemaakte ijsjes. Je ruikt ze voor je ze proeft. Echte aardbei, echte citroen, echte frambozen. Wat heeft de neus het in warm weer goed.

Tekst *Wilmie Geurtjens*

Foto *Johan Nebbeling*

Een natter klimaat, meer waterafvoer. Nederland moet het water de ruimte geven. Wonen op het water helpt. Maar vooralsnog overheerst watervrees.

Watervrees!

Dobberen op het water. Niet in een bootje, maar in haar eigen huis. Anne van der Molen woont, samen met partner en dochter, in een 'amfibische woning'. Vanaf haar veranda kijkt ze uit over de Gouden Ham, een recreatieplas bij Maasbommel. In de verte buitelt een aalscholver in het water.

Echt dobberen is er nu niet bij. Het is zomer en dan rust de waterwoning op de fundering. Maar in de winterperiode tilt het stijgende waterpeil van de Maas het huis op langs twee grote palen. "En dan merk je heel goed dat je drijft."

Evacu 

In 1995 maakte Van der Molen van dichtbij de bijna-watersnood mee. Ze woonde toen aan

de rand van het rivierengebied in Sint Agatha. "Mijn hele familie kwam als evacu  bij me in huis. Binnen een dag moesten ze weg uit hun vertrouwde omgeving. Dat was echt schrikken." Toen ze van het project in de Gouden Ham hoorde, schreef ze zich direct in. Ze was een van de eerste kopers. "Geen moment spijt van gehad. We wonen hier met veel plezier. In de zomer gaan we het water op. En 's winters genieten we van de prachtige natuur. Dan komen de ganzen uit Polen en Rusland overwinteren. Elke dag is weer anders."

Nederland moet rekening houden met de gevolgen van de klimaatverandering. De grote rivieren zullen daardoor in de toekomst veel meer

water aanvoeren. De dijken blijven verhogen, biedt op den duur geen soelaas. Om het wateraanbod aan te kunnen, moet volgens deskundigen zo'n 500.000 hectare worden gereserveerd voor extra waterberging; een gebied met de omvang van de provincie Noord-Brabant.

Aanbevelingen

De *Commissie Waterbeheer 21ste eeuw*, die aanbevelingen deed voor het toekomstige Nederlandse *watermanagement*, pleitte voor vergaande maatregelen. We zullen veel meer op en met het water moeten gaan leven, zo is de boodschap. Huizen en gebouwen moeten daarom serieus worden aangepast aan de sterker wisselende weersomstandigheden.

Frans Tielrooij, oud-gedeputeerde van Noord-Holland, was voorzitter van de Commissie Waterbeheer. Hij was ook betrokken bij het *masterplan* voor de nieuwe woonwijk Westergouwe in Gouda, een waterstad geënt op het voorbeeld van de werfkelders en grachten in Utrecht. Onder normale omstandigheden worden de onderkades als wandelpromenade gebruikt, bij ernstige regenval lopen ze onder.

Een prachtig plan, vindt Tielrooij, maar hij vraagt zich af of het ooit wordt uitgevoerd. "Bij alle partijen, van gemeente tot projectontwikkelaars, is er wel de wil om iets nieuws te creëren. Maar als puntje bij paaltje komt, zo leert de ervaring, zijn het toch weer de basale reken-sommen die de doorslag geven. En dus zal het toch weer gaan om vragen als: hoeveel huizen kunnen we bouwen en tegen welke kosten? Het gevaar dat Westergouwe een gewone VINEX-wijk wordt, ligt om de hoek. En dan zijn we in de aap gelogerd."

Zuiderburen

Tot nu toe zijn slechts op een handvol plekken drijvende woningen gerealiseerd. Op de VINEX-locatie Zuiderburen, aan de zuidkant van Leeuwarden, zou 's lands eerste volwaardige drijvende woonwijk worden opgeleverd. Het bouwproject is echter 'in herontwikkeling', zoals dat in makelaarsjargon heet. Voor de waterwoningen was nauwelijks belangstelling. Toekomstige bewoners moesten hun auto op 300 meter afstand parkeren. Dat vonden ze te ver.

Belachelijk, vindt Anne van der Molen. "Natuurlijk zijn er ongemakken. 's Avonds stikt het hier van de muggen. En beneden kom ik wel eens een rat tegen. Maar dat neem ik voor lief. Ik heb altijd aan en bij het water gewoond." Volgens Tielrooij is een omslag in het denken nodig. "Meer dan duizend jaar lang hebben we niets anders gedaan dan het water tegenhouden. Nu moeten we het water juist de ruimte geven. We moeten het water niet meer zien als vijand, maar als vriend."

Tekst **Pieter van den Brand**

Foto **Erik van der Burgt**

Amfibisch?

In Maasbommel zijn vijftig *floating villa's* gebouwd: veertien drijvende en 36 amfibische woningen (prijs: vanaf 249 duizend euro). De amfibische variant staat bij normaal waterpeil op een betonnen fundering aan de waterkant en is met ringen aan palen verankerd. Als het waterpeil stijgt, dobert het huis mee. Door deze constructie komt de woning, als de waterstand weer zakt, op zijn oorspronkelijke plek terecht. De amfibische woning kan een waterniveau tot 5,5 meter opvangen. Bouwtechnisch zijn er geen problemen. De woning kan moeiteloos gekoppeld worden aan bestaande netwerken van riolering en andere voorzieningen. Wel is lichtheid geboden, daarom zijn de huizen uitgevoerd in hout-skeletbouw.

Kom niet aan mijn boom!

Uit liefde voor de verdrukte stadsboom trekt een groeiend ridderleger de wijken in. Bomenridders zijn hard op weg Amsterdam en Rotterdam te veroveren. Andere steden volgen. Op naar het beloofde land: een auto-vrije bosstad

De meeste tijd is Lilian Voshaar, bomenridder van het eerste uur, een nuchter mens. Maar als het om 'haar' bomen gaat, kan ze fel worden. Want potverdomme, dat gesol met de stadsboom moet een keer afgelopen zijn.

Voshaar, lid van het Natuur- en milieuteam in het stadsdeel Oud-Zuid in Amsterdam, is bomenridder van het eerste uur. Hoe kan het anders met een wieg die midden in de Veluwe bossen stond? Ridders beschermen de zwakken. En dat zijn bomen in de stad altijd.

Want al te vaak is de boom een decorstuk waarmee naar de nukken van stadsbestuurders en ambtenaren wordt geschoven, vindt Voshaar. Prachtig hoor, hoe die plataan de straat opfleurt. Maar zodra hij iets te uitbundig uitgroeit of niet past binnen een nieuw straatprofiel, is het

opeens een kostenpost. Dan wacht een kap of, bijna net zo erg, het *kandelaber*. Een heftige snoeitechniek waardoor een boom de vorm krijgt van een kandelaar.

Leidingen

Ondergronds zit de stadsboom zo mogelijk nog meer in de verdrukking, legt Voshaar uit. "Een stad heeft tussen grondwater en bestrating maar een beperkte bodemlaag. Daar is de laatste jaren een ziekte bijgekomen: het manisch gaten en geulen graven om de bodem vol te proppen met kabels en buizen." En altijd hebben leidingen meer rechten dan boomwortels.

Voshaar nam vorig jaar het initiatief voor een opleiding tot bomenridder, die boombeschermers moet helpen in hun strijd. Want in tal van wijken bestonden al bomenwerkgroepen maar die werkten versnipperd. Ze maakten zich druk over een enkele boom ergens in een binnentuin. Wat ontbrak was een 'parapluisie' op de hele buurt. Gezekerd en geruggensteund door een boomverordening of bestemmingsplan waarin de bomen zijn opgenomen. En beschermd door een fijnmazig netwerk van bomenridders.

Tanden

De bomenridder laat vooral communicatief, juridisch en procedureel zijn tanden zijn. Daar ligt ook het zwaartepunt van de opleiding. Hoe kom je erachter dat er een kapaanvraag op de loer ligt? Wat kun je als omwonende hiertegen uitrusten? Bescherm je een oude boom wel door een monumentale status aan te vragen? Daarmee kunnen de bomenridders de strijd aanbinden met stadsbestuurders, moderne managers die maar een taal verstaan: die van het geld. "Ze beschouwen bomen als een kostenpost. Dat maakt ze gevoelig voor economi-

FOTO'S: HANS VAN VINKEVEN

Bomenrijder van het eerste uur, Lillian Voshaar (links) en Anna Schoenmakers die net in de ridderstand is opgenomen

Bomenrijder worden

De Amsterdamse bomenrijders zijn gestart in 2004. Er zijn inmiddels meer dan zestig beëdigde ridders in de wijken operationeel. De opleiding wordt een keer per jaar verzorgd en is momenteel halverwege. Belangstellenden kunnen echter tussentijds instappen. De bomenrijders ontplooiën ook andere activiteiten. Zo leren ze in praktijklessen hoe ze een diagnose van een bomenziekte kunnen stellen. Verder organiseren de ridders wandelingen en fietstochten langs monumentale bomen. Voor meer informatie: www.bomenrijders.nl of tel. 020-6764800.

sche argumenten. En die zijn er zeker als het om bomen gaat.”

“Neem fijn stof. Uit onderzoek is gebleken dat met de juiste combinatie bomen rond een woonwijk de hoeveelheid stof met bijna 40 procent en de geluidsoverlast met 10 decibel afnemen. Ik zeg: tel uit je winst en plant er een bos omheen. Bomen zijn dan geen decorstuk maar functionele elementen in de openbare ruimte. Met economische waarde.”

Zwaardslag

Anna Schoenmakers behoort tot de eerste lichte cursisten die in de ridderstand is opgenomen. Dit gebeurde met een plechtige zwaardslag door de wethouder van het Amsterdamse stadsdeel Oud-Zuid. Voortaan is ze te herkennen aan de speciale uitrusting van de bomenrijder. Een tas met het opschrift EHBB: Eerste Hulp Bij Bomen.

Schoenmakers geeft toe dat ze last heeft van bomenliefde. Snoeien vindt ze zielig. Een boomkap kan ze niet aanzien. “Ik fiets gauw verder en denk: ‘oh nee, daar gaat er weer een’. Ik kan er niet tegen. Van die ijverige mannen die te keer gaan met elektrische zagen. Je hoort een boom niet met machines te lijf te gaan. Dan is het alsof ze een ledemaat afzagen.”

Voor Schoenmakers persoonlijk houdt de strijd niet op als het juridische gevecht verloren is. Maar alleen bij dramatische ingrepen in de straat, waarvoor meerdere bomen moeten sneuvelen. “Dan trek ik mijn ridderpak aan en ga *flyeren* en hartjes op de bomen tekenen.” Voshaar gelooft heilig in democratische besluitvorming en het bewerken van de publieke opinie. “Bestuurders schrikken zich al te pletter als je met vijftig mensen op een publieke tribune zit die ergens tegen zijn. Door zo je betrokkenheid te tonen bereik je meer dan je vastketenen aan een boom.”

Inmiddels wordt het leger bomenrijders groter en groter. Ook in en rond Rotterdam trekken bomenrijders ten strijde. En Voshaar is gevraagd om ook in andere steden een netwerk op te zetten. “Wat zou het mooi zijn: een landelijk leger van bomenrijders.”

En dat leger strijdt voor het beloofde land: een autovrije bosstad. Met daktuinen op de huizen, plantsoenen op de plek van gesloopte huizen, bomen in plaats van parkeerplaatsen. Straten vol bomen met her en der een knus buurtwinkeltje. Voshaar: “Wie wil er niet in zo’n stad wonen?”

tekst **Hans van Vinkeveen**

Asfaltlobby deed goede zaken

Het advies van de Commissie Nouwen over de invoering van een kilometerheffing legt een goede basis voor een rationelere belasting op autogebruik. Maar het maakt ook de weg vrij voor meer asfalt, betoogt Erik Verhoef, hoogleraar Ruimtelijke Economie aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Erik Verhoef is hoogleraar Ruimtelijke Economie aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Op termijn (2011) moeten we naar een drastisch ander belastingsysteem voor de auto, stelt de Commissie Nouwen in zijn advies aan de ministers van Financiën en van Verkeer en Waterstaat. Dus: weg met de belastingen die geen verband houden met gebruik, zoals de jaarlijkse wegenbelasting en de BPM op de aanschaf van een nieuwe auto.

In plaats daarvan moet de automobilist per kilometer betalen. En daarbij moet het tarief afhankelijk zijn van het tijdstip van de dag, de plaats en het type auto. Als het aan de Commissie Nouwen ligt, gaan we dus meer betalen voor autorijden in de spits en in de Randstad. En ook betalen benzineslurpers meer dan zuinige wagens.

Even los van de addertjes onder het gras: dit is een voorstel waar economen blij van worden. Want we gaan al veel te lang op volstrekt irrationele en inefficiënte wijze om met de belas-

tingen op autogebruik. Een belangrijk gevolg daarvan is dat we met velen in de file staan, te ver van ons huis werken en onszelf afhankelijk van de auto hebben gemaakt.

Supermarkt

De bestaande belastingen laten zich goed vergelijken met een supermarkt waarvoor je op 1 januari een vast lidmaatschap moet betalen (de wegenbelasting) en de rest van het jaar gratis mag halen wat je maar wilt (het gebruik van de weg).

In deze vergelijking is de overheid dan de verbaasde uitbater die al snel merkt dat er te weinig biefstuk is (wegruimte in de spits in de Randstad), terwijl het gehakt blijft liggen (wegruimte buiten de spits). De uitbater lost het probleem op door een grotere koelkast met én meer biefstuk én meer gehakt (een bredere weg) - neer te zetten.

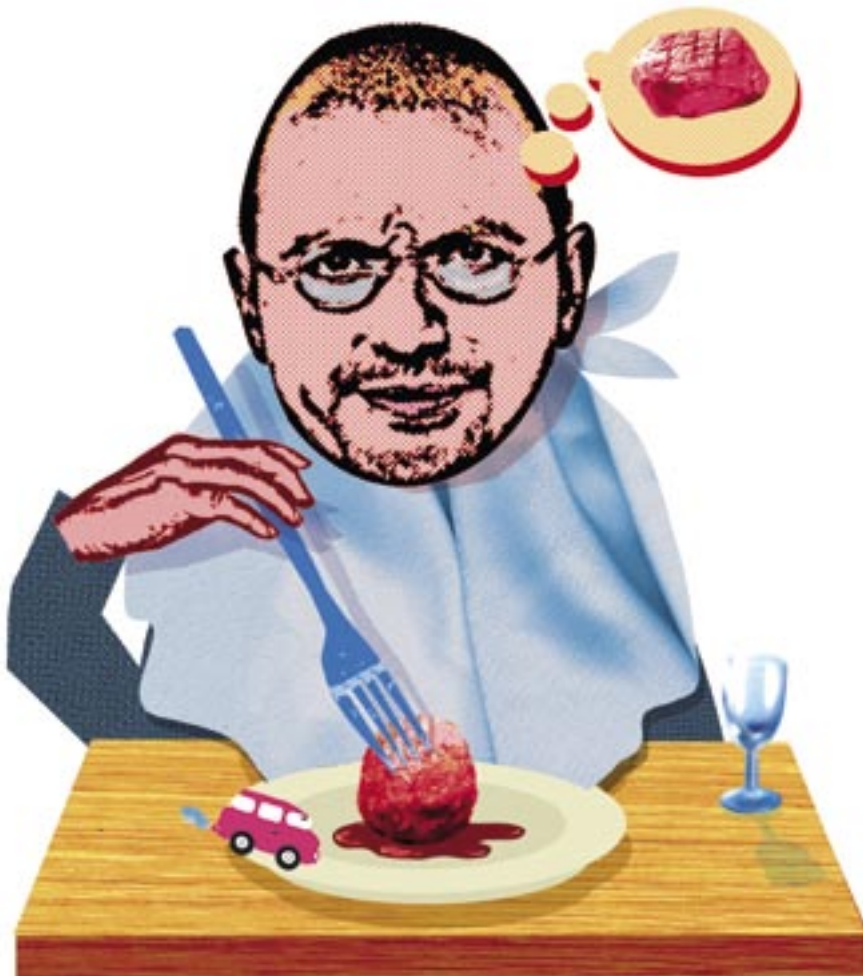
Geen aandeelhouder zou akkoord gaan met dergelijk mismanagement. Maar ja, de aandeelhouder is in dit geval ook klant en kiezer die vreest minder biefstuk te kunnen krijgen als de uitbater de prijs verhoogt. Verder vergeet de klant/kiezer nogal eens dat-ie zelf ook aandeelhouder is en dat belastingen eigenlijk zijn bedoeld om de overheid 'mooie dingen voor de mensen' mee te laten doen.

Mede daardoor heeft een rationeler prijsbeleid op de weg inmiddels zo'n lange, bewogen geschiedenis vol mislukkingen. Zie de tolpleinen, het spitsvignet, rekeningrijden en recentelijk de *mobimiles*.

Rechtvaardig

Die mislukkingen zijn des te opvallender, omdat betalen per kilometer zo rechtvaardig lijkt: wie meer rijdt – of op duurdere tijden en plaatsen –

Het advies van de Commissie Nouwen zal onherroepelijk leiden tot overinvesteringen in wegcapaciteit

Illustratie Yvonne Kroese

Een heffing op het juiste niveau brengt voor iedere verplaatsing precies de kosten mee die een automobilist nu wel veroorzaakt, maar niet betaalt

betaalt meer. Het prijsinstrument is bovendien effectief in het terugdringen van files, zoals in Singapore en Londen afdoende is aangetoond. Ook de economische onderbouwing van kilometerheffingen is ijzersterk. Een heffing op het juiste niveau brengt voor iedere verplaatsing precies de kosten mee die een automobilist nu wel veroorzaakt, maar niet betaalt. Zoals milieu-kosten, geluidsoverlast, tijdverlies voor anderen door files en veiligheidsrisico's.

Een heffing ontmoedigt daardoor dat deel van het wegverkeer waarvoor de baten niet opwegen tegen de (maatschappelijke) kosten. Het gevolg is dat de economische welvaart stijgt. Om de Belastingdienst maar eens te parafaseren: mooier kunnen we het niet maken.

Weerzin

Tegen prijsbeleid op de weg bestaat echter veel weerzin bij het publiek. Die aversie komt vooral

voort uit het idee dat een kilometerheffing gewoon een extra belasting is op een product dat toch al vaak als 'melkkoe' wordt gezien. Of de auto echt een melkkoe is, hangt er overigens vooral vanaf of milieu- en veiligheidskosten al dan niet worden meegeteld bij het bepalen van de (maatschappelijke) kosten van het autoverkeer. Hoe dan ook: perceptie is een maatschappelijk gegeven waar we niet omheen kunnen. Om die reden heeft de Commissie Nouwen in zijn advies de aanwending van de opbrengsten van een kilometerheffing als wapen ingezet. Op zich verstandig, maar de manier waarop deze opbrengsten gebruikt moeten worden doet vermoeden dat vooral de asfaltlobby buitengewoon goede zaken heeft gedaan in de commissie.

Want volgens het advies moeten de opbrengsten van de kilometerheffing worden gebruikt om nieuwe infrastructuur mee te betalen. Weliswaar vallen hier ook geluidswallen en in voorkomende gevallen openbaar vervoer, maar de nadruk ligt toch op wegen. Het lijkt er dus op dat het advies van de Commissie Nouwen zowel uit economisch oogpunt als vanuit milieuperspectief een Pyrrusoverwinning is.

Analyses

In zijn advies spreekt de Commissie Nouwen nergens over de noodzaak van kosten-batenanalyses, waarin de voor- en nadelen van projecten (en dus ook de milieueffecten) objectief worden afgewogen. In plaats daarvan zal de besluitvorming juist minder gecontroleerd verlopen, omdat Nouwen voorstelt zelfstandige wegbeheerders het wegaanbod te laten verzorgen, betaald uit de heffingsopbrengsten.

De vervoerseconomische theorie bevestigt het bange voorgevoel dat de kritische beschouwer bij dit voorstel bekruipt: dit zal onherroepelijk leiden tot overinvesteringen in wegcapaciteit. En dat is nou net waar nóch de Nederlandse economie nóch het milieu en de natuur op zitten te wachten.

Het is nog niet te laat. Zowel de regering als de Tweede Kamer moet nog een oordeel uitspreken over het advies. Hopelijk doorziet men dat de Commissie Nouwen een advies heeft uitgebracht dat maar voor de helft goed is doordacht. Aan de heffingenkant lijkt men eindelijk prijsbewust te worden. Nu de uitgavenkant nog.

Wilt u reageren op dit essay? Stuur dan uw bijdrage van maximaal 200 woorden naar: redactie@natuurenmilieu.nl of naar Redactie Terra, Donkerstaat 17, 3511 KB in Utrecht.

Peeze, een Arnhemse koffiebrander voor de groothandel, produceert milieubewust. Zo bespaart het bedrijf met slimme technieken 2000 liter water per uur. Milieumedewerkster Janneke Neutelings over het hoe en waarom van de vliezencycloon en andere hoogstandjes.

Zuivere koffie

tekst **Annemieke**

Lensinck

foto **Erik van der Burgt**

Wat is er vervuilend aan koffiebranden?

“Koffiebranden kost veel energie en water.

Vooraf de brander is een slokop. Die wordt opgewarmd tot 200 graden om de koffiebonen bruin te branden. Tijdens het branden knappen de vliesjes om de bonen kapot, net als bij popcorn. Bij de traditionele productie worden die velletjes met veel water weggespoeld, de riolering in. Koffiebranden geeft ook geuroverlast. Vers gebrande koffie ruikt natuurlijk heerlijk, maar voor veel mensen geldt: je hebt er niet altijd zin in.”

Wat heeft Peeze veranderd in het productieproces?

“Veel. Toen we zo’n tien jaar geleden verhuisden van de binnenstad naar een nieuwe fabriek op een industrieterrein heeft eigenaar Hans van der Woude samen met de machineleveranciers een nieuw productieproces bedacht. Zo blaast een vliezencycloon bij het branden de vliesjes weg. De vliesjes persen we daarna tot een soort

drollen die we afvoeren als GFT-afval. Er komt geen druppel water meer aan te pas. Dat levert een besparing op van 2000 liter water per uur.” “Door het branden en koelen van de bonen te scheiden kunnen we driekwart van de warmte opnieuw gebruiken. Om koffie te branden, maar ook om in de winter de fabriek te verwarmen. Een katalysator zorgt ervoor dat de koffiegur in de fabriek blijft. En verder gebruiken we een verpakkingsmateriaal dat 99 procent minder aluminium bevat dan het traditionele materiaal. Onze Mex-Eco-koffie – ecologisch geteeld en voorzien van het Max Havelaar-keurmerk – zit in recyclebare emmers die we zelf retour nemen, schoonmaken en opnieuw vullen.” “Ook bij de inkoop letten we streng op het milieu. Onze inkoper houdt ter plekke scherp in de gaten dat bij de teelt geen bestrijdingsmiddelen worden gebruikt om de productie te verhogen. Omdat wij een gegarandeerde, redelijke prijs betalen, hebben onze koffieboeren geen bestrijdingsmiddelen nodig.”

Vanwaar die betrokkenheid bij het milieu?

“Eigenaar Van der Woude hecht gewoon veel waarde aan maatschappelijk verantwoord ondernemerschap. Hij maakt daar overigens weinig woorden aan vuil. Ook naar buiten toe: we gebruiken ons milieubeleid niet als marketinginstrument. Maar dat verandert misschien nu Van der Woude de fabriek binnenkort overdraagt.”

Hoe groot is Peeze eigenlijk op de Nederlandse koffiemarkt?

“Niet erg groot. We leveren per jaar ongeveer 500.000 kilo koffie aan horeca, bedrijven en instellingen. Horeca is ons belangrijkste segment. Daar zijn we wel een vooraanstaande speler.”

Kiezen veel afnemers voor de Mex-Eco-koffie?

“Momenteel komt ongeveer 35 procent van onze omzet voor rekening van de Mex-Eco-koffie. In de horeca is de interesse niet bijster groot. Instellingen, zeker overheidsinstanties, willen wel. Aan de andere kant: moet er worden bezuinigd, dan gaat de inkoper vaak af op de prijs. Dat is misschien wel begrijpelijk, maar ook jammer. Onze koffie is namelijk niet alleen milieuvriendelijk, maar dankzij de mélangé van koffiebonen uit vijf landen vooral ook heerlijk.”

Rots in de branding

Decennia lang was ze hét boegbeeld van de Stichting Natuur en Milieu, maar op 1 september ging persvoorlichter Marijke Brunt (1940) met pensioen. Brunt, die in 1970 begon bij de Stichting Centrum Milieuzorg, was de laatste nog actieve medewerker van het allereerste uur.

“Mijn allereerste indruk van Marijke toen ik haar ergens begin jaren tachtig leerde kennen: wat een keurige dame!”, weet Ad van den Biggelaar, de voorlaatste algemeen directeur van Natuur en Milieu, zich nog te herinneren. “Ze was altijd netjes gekleed en sprak heel beschaafd. Maar ze was heel uitgesproken. Als zij bij mij binnenstapte en zei: ‘Ad, zouden we hier niet iets mee moeten doen?’, wist ik dat zij al precies wist wát er gedaan moest worden.”

Brunt kon ook onverwacht uit de hoek komen. “Ze werd eens op de radio geïnterviewd over de overlast van waterscooters. Vroeg die interviewer: ‘Maar mevrouw Brunt, die mensen hebben lang gespaard om zo’n waterscooter te kunnen kopen en dan moeten ze die van u wegdoen?’ ‘Welnee’, antwoordde Marijke droogjes. ‘Trek hem op de kant, droog hem af, zet hem in je woonkamer en je kunt er het hele jaar naar kijken.’”

Brunt was geliefd bij de pers en haar collega’s. Bij een rondvraag komen steevast de woorden ‘betrokken’, ‘aimabel’ en ‘enthousiast’ boven drijven. “Ze is de *grand old lady* van Natuur en Milieu”, aldus freelance milieujournalist René Didde. “Mensen wisselen voortdurend van baan, maar Marijke was een rots in de branding. Een vertrouwd baken in een wereld waarin je in je adressenboekje de ene na de andere naam moet schrappen.”

FOTO: WILLEM MES

Dame

Hans Schmit, ex-redacteur natuur en milieu bij Trouw: “Marijke viel op tussen de milieutypes van de jaren zeventig. Altijd een dame. En die uitbundige bos haar heeft ze nog steeds. Ik heb goede herinneringen aan de persconferenties die zij in de jaren tachtig organiseerde bij Natuur en Milieu. Tot de vensterbanken zat het vol. Toen de belangstelling voor het milieu afnam en er minder journalisten kwamen, was Marijke de eerste om te erkennen dat het beter was ermee te stoppen. Die realiteitszin typeert haar.” Ook Volkskrantredacteur Marc van den Broek heeft goede herinneringen aan Brunt: “Ik zou willen dat alle persvoorlichters zo snel en professioneel waren als zij.

Als je belde, was je binnen een paar minuten waar je zijn moest. Ze was altijd even behulpzaam als enthousiast. Bij haar geen spoor van slijtage.”

Michel Jehae, die Brunt als persvoorlichter opvolgt, sluit zich daar bij aan. “Ik werk sinds 1994 voor Natuur en Milieu en in al die tijd heb ik Marijke nog nooit op cynisme kunnen betrappen. Haar betrokkenheid was oprecht. Ze verviel nooit in jargon, wist de dingen altijd helder en duidelijk uit te leggen. Maar bovenal was ze zorgvuldig, in de omgang met journalisten en in de juistheid van de informatie die ze verstrekke. Ze dikte niets aan, overdreef niet, bleef altijd eerlijk. Die lessen neem ik mee.” (CD)

Digitale publicaties

Natuur en Milieu publiceert geregeld (onderzoeks)rapporten, verslagen, brochures en ander drukwerk. Niet alleen op papier, maar vrijwel altijd ook digitaal. Bezoekers aan de site kunnen de publicaties daardoor downloaden en op hun eigen computer lezen. Snel, gemakkelijk en milieubesparend.

De meeste documenten zijn zogeheten pdf-bestanden. Om ze te kunnen bekijken is het programma Adobe Acrobat Reader nodig. Dit programma kan gratis worden gedownload op www.adobe.com

Succes in Europa

De milieubeweging heeft, onder aanvoering van Natuur en Milieu, in Brussel een bescheiden maar belangrijk succes geboekt. De Europese Landbouwministers zijn akkoord gegaan met een Europese verordening voor het plattelandsbeleid, die een paar tinten groener is dan de huidige.

De nieuwe verordening bepaalt hoe van 2007 tot 2013 het geld uit het Europese Plattelandsfonds wordt verdeeld. Bij toewijzing van de aanvragen worden drie zaken meegewogen: behoud van biodiversiteit, waterbeheer en klimaatseffecten.

Het fonds is bestemd voor de ontwikkeling van het platteland: van het aanleggen van recreatievoorzieningen tot subsidies voor het omschake-

FOTO: HARRY COCK/JH

len naar biologische landbouw. Het grootste deel moet terecht komen bij activiteiten die als 'goed landgebruik' kunnen worden aangemerkt. Agrarisch natuurbeheer bijvoorbeeld. In het fonds zit 6 miljard euro, een bedrag dat tot 2013 zal oplopen tot 10 miljard. Tenminste, als de lidstaten niet gaan beknibbelen op hun EU-bijdragen. (CD)

Almere hoofdstad Nacht van de nacht

Op stadslandgoed De Kemphaan in Almere vindt op 29 oktober het landelijke festival 'Nacht van de nacht' plaats. Tegelijkertijd zijn er door heel Nederland activiteiten waarbij mensen de schoonheid van de nacht kunnen beleven.

Het festival is onderdeel van de campagne 'Laat het donker donker', waarin Natuur en Milieu met de twaalf provinciale Milieufederaties de strijd aanbindt met lichtvervuiling. Behalve optredens zijn er activiteiten als avondexcursies naar de Oostvaardersplassen,

FOTO: THOMAS SCHLIJPER/JH

vertellingen in de Schaapskooi, theatervoorstellingen, een Nachtcafé en koeien kijken in het donker. Verder zijn er workshops sterrenkijken, nacht fotografie en dierengeluiden. Ook voor kinderen is er

van alles te beleven. Het plan is van de Nacht van de Nacht een jaarlijks terugkerend evenement te maken, zoals ook in Vlaanderen gebeurt. Daar vond dit jaar de tiende Nacht van de

Duisternis plaats, waaraan 140 gemeenten deelnamen met 148 activiteiten en 25.000 deelnemers. Meer informatie op www.laathetdonkerdonker.nl. (CD)

Bedrijven beloven roetfilters

Natuur en Milieu heeft bedrijven gevraagd een intentieverklaring te ondertekenen waarin zij beloven bij de vernieuwing van hun wagenpark of leasecontract te kiezen voor diesels met roetfilter. Ook beloven de bedrijven met een eigen wagenpark alsnog roetfilters te laten monteren, zodra er een subsidie komt die 80 procent van de kosten dekt.

“Tientallen bedrijven hebben toegezegd dat zij de verklaring ondertekenen. Van banken tot supermarktketens, van energiebedrijven tot koeriersbedrijven”, verklaart campagneleider Bas de Jong.

Het kabinet moet diep in de buidel tasten voor een subsidieregeling, vindt hij. “Doe het in een keer goed en maak het mogelijk dat er op alle vrachtwagens, bussen en personenauto’s op diesel een roetfilter

komt. De 180 miljoen die nu aan subsidie beschikbaar is, is volstrekt onvoldoende. Het kost 600 tot 1.300 euro om een roetfilter op een personenauto te laten monteren en 6.000 tot 8.000 euro voor een vrachtwagen. Als particulieren en bedrijven geen flinke bijdrage in de kosten krijgen, zal het animo laag zal zijn. Er moet voor dus veel meer geld bij voor een subsidieregeling. Reken maar uit, het gaat miljarden kosten.”

Half september, vóór Prinsjesdag, worden de namen bekendgemaakt van de bedrijven die de intentieverklaring hebben ondertekend. “We sturen meteen een manifest naar de bewindslieden en fractievoorzitters. We willen met deze actie de uitkomst van de discussie over de miljoenennota tijdens de algemene beschouwingen beïnvloeden.” (CD)

Regels gevraagd voor milieuverslag

De jaarverslagen waarin bedrijven inzicht geven in hun milieubeleid moeten onderling beter vergelijkbaar zijn, vinden de provinciale Miliefederaties en Stichting Natuur en Milieu. Ze hebben het ministerie van Economische Zaken daarom gevraagd regels voor duurzaamheidsverslagen op te stellen.

Het ene bedrijf produceert duurzamer dan het andere, maar dat valt uit de duurzaamheidsjaarverslagen vaak niet

op te maken. De verslagen zijn onderling nauwelijks te vergelijken. Teammanager Edgar Kampers van Natuur en Milieu: “Voor de financiële verslaglegging van bedrijven geldt een hoge mate van uniformiteit. Wij willen met de duurzaamheidsverslagen ook die kant op.” Uit het jaarverslag moet duidelijk blijken hoeveel grondstoffen en energie het bedrijf verbruikt, welke stoffen het uitstoot en wat de effecten daarvan zijn op het klimaat en op de natuur. (CD)

Mirjam de Rijk

FOTO: JAN LANKEVELD

Blikverruiming

Als u dit leest, bent u waarschijnlijk al terug van vakantie. Wat was het dit jaar? Italië, Suriname (helemaal hip!), Drenthe, Noorwegen? Misschien zag u dat andere landen enorm achterlopen als het om het milieu gaat. Of ontdekte u juist de reusachtige ecologische voetafdruk van Nederland in den vreemde: de sojaplantages die nodig zijn voor het veevoer van onze koeien, de lekkende olieleidingen van Hollandse oliebedrijven. Of u zag juist allemaal *good practices* die Nederland zo snel mogelijk over moet nemen?

‘Hoe groot is jouw wereld?’ is de leus van Novib. Bij Natuur en Milieu stellen we onszelf ook die vraag: hoe groot is onze wereld? Het VN-rapport over de ecologische toestand van de wereld – het Millennium Ecosystem Assessment – luidde onlangs de noodklok. Het RIVM ontdekte eind vorig jaar dat Nederlanders zich zeker zo druk maken over milieuproblemen ver weg en in de toekomst als over nu en dichtbij. Kortom: het is nodig én het spreekt mensen aan dat milieu- en natuurorganisaties zich bezighouden met de grote wereld. Maar hoe groter je wereld, hoe kleiner misschien je invloed? Hoe groot is de druppel op een gloeiende plaat?

We zullen in ieder geval vaker het effect van de Nederlandse consumptie en productie op de rest van de wereld aankaarten. En vaker internationale beslissingen proberen te beïnvloeden. En leren van al die goede en slechte voorbeelden die we op vakantie hebben opgedaan.

P.S. Reacties over hoe (inter)nationaal Natuur en Milieu zich moet opstellen, zijn welkom!

100 Nederlandse natuurgebieden getest en besproken

slechts
€ 14,95

Is het er **mooi?**
Stil? Schoon?

Met overzichtskaarten,
prachtige foto's en de
natuurmomenten van
Ivo de Wijs, Ed Nijpels,
Floortje Dessing
en vele anderen

 Natuur
en
Milieu

Bestellen op www.natuurenmilieu.nl/landschap